

Słowo wstępne

Zgodnie z zapowiedzią zawartą w słowie wstępnym do tomu XXX „Studiów nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi”, które w 2008 r. po raz pierwszy ukazały się pod moją redakcją, w tym periodyku naukowym zamieszczane będą (i już są od pewnego czasu) teksty dotyczące nie tylko problematyki ujętej w jego tytule, ale także zagadnień autorytaryzmu czy innego niż faszystowski totalitaryzmu. Nie zdecydowałem się – przynajmniej na razie – na zmianę tytułu „Studiów”, gdyż oznaczałoby to przejściową utratę posiadanej przez nie ministerialnej punktacji. Treść oddanego do rąk Czytelnika tomu wyraźnie świadczy zresztą o kontynuacji problematyki faszyzmu i zbrodni hitlerowskich lub zagadnień co najmniej pośrednio z nią związanych. Dziesięć spośród osiemnastu artykułów zamieszczonych w „Studiach” dotyczy tych zagadnień, nie licząc czterech recenzji. Pozwolę sobie przypomnieć, że wprowadzenie do periodyku – w celu jego wzbogacenia – działu recenzji oraz sprawozdań zapowiadałem w tomie XXX. Już w tym miejscu zwracam się z uprzejmą prośbą do potencjalnych Autorów o nadsyłanie do kolejnych tomów tego rodzaju tekstów. W Polsce i innych krajach wciąż ukazuje się drukiem niemało godnych omówienia publikacji z problematyki prezentowanej w „Studiach”, jak też odbywa się sporo konferencji i innych wydarzeń naukowych, które warto odnotować w formie sprawozdania.

Jak wspomniałem, problematyka faszyzmu i zbrodni hitlerowskich stanowi najliczniej reprezentowany dział tematyczny „Studiów”. Teksty z tej dziedziny dotyczą zarówno faszyzmu we Włoszech, jak i niemieckiego nazizmu, a niekiedy obu tych zjawisk łącznie. Odnośnie do faszyzmu w Italii: jego niektóre założenia i przejawy omówione zostały przez Joannę Sondel-Cedarmas i Macieja Marszałka oraz, częściowo, przez Radosława Wojtyszyna. Przedmiotem artykułu Joanny Sondel-Cedarmas są nieopracowane w polskiej literaturze naukowej nacjonalistyczne poglądy Giosue Carducciego. Kolejni z wymienionych autorów przedstawiają nie tyle sam włoski faszyzm, ile jego interpretacje. Jeden z nich (M. Marszał) czyni to w odniesieniu do polskiej myśli politycznej okresu międzywojennego, drugi zaś (R. Wojtyszyn) na przykładzie koncepcji wybitnych twórców doktryny liberalnej, zajmujących się także narodowym socjalizmem (L. von Misesa i F.A. von Hayeka). Jeszcze szerzej niż problematyka faszyzmu we Włoszech reprezentowana jest w tomie XXXI tematyka nazizmu. Odsyłając Czytelnika do lektury artykułów z tej dziedziny i wyrażając nadzieję, że okaże się ona interesująca – wskażę jedynie, iż w szeroko rozumianej problematyce narodowego socjalizmu mieszczą się teksty następujących autorów (według kolejności za-

mieszczonych artykułów): Tomasza Klina, Ewy Kozerskiej i Tomasza Schefflera, Andrzeja Wrzyszcza, Adama Basaka, Witolda Stankowskiego, Michała Musielaka oraz Sebastiana Ziembickiego. Dominują teksty, które dotyczą różnych aspektów zbrodni hitlerowskich, przede wszystkim ścigania i karania ich sprawców. Na ten temat piszą: Adam Basak (zbrodnie hitlerowskie w wyrokach amerykańskich i brytyjskich trybunałów wojskowych po II wojnie światowej), Witold Stankowski (działalność Szymona Wiesenthala) i Sebastian Ziembicki (ściganie zbrodni nazistowskich w polskim systemie prawnym). Kwestie prawne stanowią również przedmiot artykułu Andrzeja Wrzyszcza. Autor ten nie zajmuje się jednak zbrodniami hitlerowskimi, lecz zupełnie innym zagadnieniem, a mianowicie oddziaływaniem ideologii nazistowskiej na sądownictwo w Generalnym Gubernatorstwie. Nieco luźniejszy związek z problematyką artykułów składających się na omawiany dział mają teksty dotyczące niemieckiej geopolityki (T. Klin) i projektu antyrasistowskiej encykliki papieskiej z 1939 r. (E. Kozerska i T. Scheffler). Z kolei odpowiednikiem studium Macieja Marszała o polskich interpretacjach włoskiego faszystów jest artykuł Michała Musielaka o stosunku międzywojennych polskich ideologów do rasizmu w Trzeciej Rzeszy. Pewne odniesienia do problematyki szeroko rozumianego faszystów można wyczytać z tekstu Jacka Srokosza na temat autorytarnych koncepcji międzywojennego polskiego prawnika Stanisława Cara. W kręgu polskiej myśli politycznej tamtego okresu częściowo mieści się również przeglądowy tekst jej wybitnego znawcy, zmarłego w 2008 r. Romana Wapińskiego.

Osobny dział tematyczny stanowi kilka artykułów dotyczących różnych aspektów totalitaryzmu komunistycznego. Na tę część składają się teksty: Krzysztofa Tyszki, Pawła Sydora, Piotra Fiedorczyka i Roberta Klementowskiego. Jedne z nich mają bardziej ogólny charakter, jak na przykład artykuł o „religijnym obliczu” komunizmu (K. Tyszka), inne prezentują bardziej szczegółową problematykę (zwłaszcza tekst R. Klementowskiego o niewolniczej pracy w polskich kopalniach uranu po II wojnie światowej). O ideologii komunistycznej jako podstawie bolszewickiego totalitaryzmu – na przykładzie koncepcji Lwa Dawidowicza Trockiego – traktuje artykuł Pawła Sydora. Z kolei Piotr Fiedorczyk prezentuje wyniki swoich badań nad radzieckim prawem rodzinnym i jego recepcją w państwach bloku sowieckiego. Część zawierająca artykuły zamykają dwa teksty, które trudno byłoby zaliczyć do wymienionych już działów. Oba mieszczą się jednak w nowym profilu naukowym tego periodyku. Są to artykuły Jacka Bartyzela o meksykańskim synarchizmie i Łukasza Machaja o stosunku Sądu Najwyższego USA do eugeniki.

Marek Maciejewski